

28.02.2019

NORSK ALMENNINGSFORBUND

UTTALE TIL NOU 2018:11 NY FJELLOV

Innleiing

Det er i dag seks statsallmenningar der skog og virkesrett blir driven som bygdeallmenning: Grønning, Langmorkje, Fron, Øyer, Gjerdrum og Ullensaker. Erfaring over lang tid har vist at dette er ei lokal forvaltingsordning som fungerer godt både for skogen og virkesretten, og det ligg i mandatet til Statsallmenningsutvalet at denne ordninga ikkje skal bli endra. Norsk Almenningsforbund føreset derfor at ordninga med drift og forvaltning skog som bygdeallmenning blir ført vidare i den nye fjellova, i samsvar med bygdeallmenningslova kapittel 2-5 og med eigne allmenningsstyre (jf. §7-3 i lovforslaget).

Dette er utgangspunktet for uttalen frå Norsk Almenningsforbund til ny fjellov. Vidare er uttalen vår bygd opp slik: Først har vi ein generell kommentar til lovarbeidet når det gjeld statusen til dei jordbrukstilknytte bruksrettane i forhold til andre rettar i statsallmenningane. Deretter går vi inn på nokre enkeltparagrafar i lovutkastet. Til slutt peiker vi på to tema som lovutvalet ikkje har drøfta. Det er samanslåing av allmenningar og forretningsdrift i regi av fjellstyret/allmenningsstyret gjennom oppretting av og deltaking i selskap.

N O R S K A L M E N N I N G S F O R B U N D
Landsomfattende sammenslutning av norske bygdeallmenninger

Generell kommentar

Lovutvalet deler seg i to i mange spørsmål, der fleirtalet ønskjer å styrkje den lokale forvaltinga og verdiskapinga i statsallmenningane. Mindretalet ønskjer mindre endringar i den retning ved å konsolidere Statskog sine rollar som grunneigar. Norsk Almenningsforbund stiller seg i hovudsak bak framlegga frå fleirtalet i lovutvalet.

Norsk Almenningsforbund meiner likevel at lovframlegget burde vore tydelegare om statusen til dei jordbrukstilknytte bruksrettane i statsallmenningane. Almenningsforbundet meiner også at lovframlegget skulle gått lenger i å styrkje bruksrettsdemokratiet med bygdeallmenningslova som førebilete.

Dei jordbrukstilknytte bruksrettane, slik som virkesretten, beiteretten og seterretten er dynamiske og ikkje er skapte av lova. Desse reelle rettane låg der før lov var til, men likevel slik at det er lova som til kvar tid regulerer og avgrensar utøvinga av rettane. Det bør derfor gå fram av lova at dei jordbrukstilknytte bruksrettane har rang framfor dei personlege bruksrettane i statsallmenningane, som i alle fall når det gjeld rekkjevidda av desse rettane utover bygdelaget er skapt av politikk og lovgjeving i nyare tid.

Norsk Almenningsforbund meiner derfor også at den nye fjellova bør slå fast at bruksrettshavarane skal peike ut fleirtalet at medlemmane i fjellstyret. Framlegget om bortfall av allmenningsstyret og overføring av ansvaret for virkesretten til fjellstyret underbyggjer dette vilkåret ytterlegare. Det er urimeleg at andre interessentar i fjellstyret skal kunne bestemme over utøvinga av dei privatrettslege jordbrukstilknytte bruksrettane, slik dagens fjellstyreordning allereie er urimeleg i forhold beite og seter. Framlegget frå lovutvalet om at årsmøtet til bruksrettshavarane skal innstille medlemmar til fjellstyret er positivt. Men at kommunestyret berre skal velje minst to av fem styremedlemmar - minst

to av sju der det er samisk reindrift – frå bruksrettsida, er i beste fall ei subsidiær løysing slik Norsk Almenningsforbund ser det.

Auka lokal verdiskaping i statsallmenningane er eit sentralt punkt i mandatet til lovutvalet. Norsk Almenningsforbund meiner at lovutvalet ikkje i tilstrekkeleg grad følgjer opp denne føringa i mandatet, mellom anna fordi lovframlegget ikkje opnar for meir fleksibel og marknadstilpassa prising av jakt og fiske i statsallmenningane. Jakt og fiske er i dagens samfunn primært sport og fritidssysse, og det er ved å auke inntektene frå desse aktivitetane at fjellstyra dei fleste stadar lettast kan styrkje økonomien sin og dermed utvikle allmenningane. Dette er dessutan inntekter som kan kome alle til gode, ved at større inntekter gjer det mogleg for fjellstyra å leggje betre til rette for blant anna jakt, fiske og friluftsliv.

Til enkelte paragrafar i lovframlegget

Til §1-1. Formål: Jamfør merknaden ovanfor, meiner Norsk Almenningsforbund at føreretten til dei jorbbrukstilknytte bruksrettane bør gå fram av formålet til fjellova. Vi kjem derfor med framlegg om at første ledd av formålsparagrafen skal lyde:

Denne lova har til formål å legge til rette for ein berekraftig bruk av statsallmenningane, først til det beste for dei med allmenningsrett, deretter for samisk reindrift, for allmenningsbygdene og for allmenta.

Til §1-3: Forvaltning av statsallmenningane: Norsk Almenningsforbund stiller seg bak framlegget om at fjellstyret skal forvalte skogen i statsallmenningar med virkesrett, med unntak for dei allmenningane der bruksrettshavarane sjølve ønskjer at skog og virkesrett skal bli driven som bygdeallmenning (jf. §7-3 i lovframlegget). Jamfør § 7-1 i lovframlegget, må

det vere eit vilkår at fjellstyret i statsallmenningar med virkesrett knyter til seg skogfagleg kompetanse.

Til § 2-4: Utleige av eigedom med allmenningsrett: Avgrensinga som seier at det ved jordleige ikkje skal bli gjeve bruksrettsytingar som har verknad ut over leigetida er viktig. Leigd jord skal t.d. ikkje gje grunnlag for ytingar over virkesretten til utviding av driftsbygning på hovudbølet.

Til § 2-5: Register over eigedommar med allmenningsrett: Norsk Almenningsforbund meiner dette er ei viktig reform i statsallmenningane og stiller seg bak innhaldet i denne paragrafen.

Til § 2-7: Avgrensingar i utøvinga av dei jordbrukstilknytte bruksrettane: Norsk Almenningsforbund støttar mindretalsmerknaden frå medlemmane Helmen og Østerås i lovutvalet om at andre ledd skal ut av paragrafen. Altså at følgjande formulering skal ut:

Vedtak som nemnt i første ledd kan også gå ut på avgrensingar i utøvinga av bruksrettane i delar av allmenningen av omsyn til naturgrunnlag og friluftsliv.

Til § 2-8: Årsmøte: Norsk Almenningsforbund støttar fleirtalsframlegget som opnar for at det kan haldast årsmøte i kvar enkelt allmenning.

Til § 3-1: Fjellstyret: Norsk Almenningsforbund meiner at *minst tre* medlemmar av fjellstyre med fem medlemmar skal veljast blant dei med jordbrukstilknytt bruksrett. Det er viktig at det blir opning i valordninga for at alle allmenningane i kommunar med fleire allmenningar skal vere representerte i fjellstyret. Av same grunn er det viktig at lova opnar for at det kan vere fleire fjellstyre i ein kommune. Norsk Almenningforbund er mot framlegget om ”balansert røysting” når talet på medlemmar i fjellstyret med jordbrukstilknytt bruksrett er

fleire enn to. Dette er i alle høve eit kunstig arrangement for avrøystingar i eit styre, der regelen er at kvar styremedlem, medrekna styreleiaren har ei og berre ei stemme.

Til § 3-4: Oppgåver for fjellstyret: Norsk Almenningsforbund støttar framlegget til ordlyd i paragraf 3-4 tredje ledd frå utvalsmedlem Østerås:

Fjellstyret kan leggje til rette for friluftsliv og naturopplevingar når ressursar og økonomi i allmenningen gjer dette mogleg.

Til §3-7: Fjellkasse: Norsk Almenningsforbund støttar også her framlegget frå utvalsmedlem Østerås om tillegg etter første punktum i andre ledd:

Det skal først setjast av tilstrekkeleg med midlar til sikring og forbetring av allmenningen med sikte på ei best mogleg utnytting av produksjonsgrunnlaget og på det framtidige behovet for dei med bruksrett.

Til § 3-11: Landsmøte og styre for fellesorganisasjonen: Norsk Almenningsforbund meiner at dei tilsette under fjellstyra ikkje skal ha sete i styret til fellesorganisasjonen. Grunnen til dette er at fellesorganisasjonen naturleg vil ha arbeidsgjevaroppgåver i forhold til løns- og arbeidsvilkår for dei tilsette. Med dei tilsette til stades i styret, sit dei på begge sider av forhandlingsbordet. Dei tilsette i fjellstyra bør danne sin eigen organisasjon som forhandlingsmotpart til fellesorganisasjonen.

Til § 4-3: Gjetarbu: Norsk Almenningsforbund meiner at det som hovudregel er fjellstyret som bør oppføre gjetarbuer til felles bruk. Jamfør § 5-17 i lovframlegget om jakt-, fiskehytter og naust. Dersom fjellstyret er eigar av gjetarbuer, blir problem med eigarskap

til gjetarbuer ved opphøyr av beiting unngått. Inntekter frå utleige av gjetarbuer utanom beitesesong vil da dessutan gå til fjellkassa.

Til § 4-4: Rett til tilleggsjord: For skogen og virkesretten er det viktig at nydyrking og opparbeiding av kulturbeite ikkje skal skje på høgproduktiv skogsmark. Norsk Almenningsforbund understrekar dessutan at allmenningane primært er fellesressurs for bruksretthavarane, jf. formuleringane i bygdeallmenningslova § 3-2 første stykket andre punktum:

Forvaltningen skal ha som alminnelig siktemål å opprettholde allmenningen som en fellesressurs for de eiendomsberettigede og bruksberettigede, og dernest til det beste for bosetting, næringsvirksomhet, naturmiljø og friluftsliv ellers i det bygdelag allmenningen ligger til.

Norsk Almenningsforbund meiner derfor at fjellstyret ved tildeling av dyrkingsjord og opparbeiding av kulturbeite, må leggje stor vekt på å finne løysingar som balanserer dei ulike bruksrettsinteressene.

Til § 4-6: Rett til seter: Fjerde ledd i paragrafen stiller krav om at utvist seter må drivast i samsvar med utvisinga i minst 10 år. Dette er eit for strengt krav, og Norsk Almenningsforbund støttar mindretalsframlegget i lovutvalet om at dette kravet blir tatt bort.

Til § 4-11: Seter til eigedom der allmenningsretten har falle bort: Norsk Almenningsforbund syner til at bygdeallmenningslova § 6–8 legg til rette for ein praksis som ligg mellom framlegget frå fleirtalet og mindretalet i lovutvalet. Denne paragrafen opnar for at det på bestemte vilkår kan bli oppretta *festekontrakt* for seterhus (sel) etter at allmenningsretten

har falle bort. Vilkåra seier at bygningar må bli haldne ved like, og at tomta må vere høveleg og slik at den ikkje er til hinder for bruken til andre bruksrettshavarar. Dette er gjort greie for i bygdeallmenningslova § 6-8 første ledd. I same paragraf andre ledd, heiter det at utviding av bygningar, sal og bortleige av tidlegare seterhus berre kan skje med samtykke frå allmenningsstyret.

Til § 4-12: Rett til utbygging av mindre kraftverk: Norsk Almenningsforbund støttar innhaldet i paragrafen, men jamfør merknaden til §4-3 gjetarbu, meiner Norsk Almenningsforbund at hovudregelen bør vere at fjellstyret eller allmenningsstyret står som utbyggjar og eigar av slike kraftverk.

Til §4-24: Bruksreglar for allmenningen: Saman med kravet om bruksrettsregister (jf. §2-5), er dette ei viktig positiv reform i statsallmenningane. Norsk Almenningsforbund støttar derfor framlegget om at det blir innført bruksreglar i statsallmenningane.

Til § 5-4: Pris på jaktkort: Norsk Almenningsforbund støttar framlegget frå mindretalet Utgård og Omma i lovutvalet:

Fjellstyret gjer vedtak om pris på jaktkort i statsallmenning. Fjellstyret kan setje ulik pris for innanbygdsbuande og utanbygdsbuande.

Dette framlegget gjev større rom for lokal verdiskaping i statsallmenningane enn det fleirtalsframlegget i lovutvalet legg opp til, om at Kongen skal gje forskrift om pris på jaktkort i statsallmenning.

Til § 5-15: Pris på fiskekort: Jamfør førre kommentar til §5-4, støttar Norsk Almenningsforbund framlegget frå mindretalet Utgård og Omma i lovutvalet. Med unntak

for reglane om barns fiske i lakse- og innlandsfiskelova, bør det liggje til fjellstyret å gjere vedtak om pris på fiskekort i statsallmenning. Men slik at det kan bli sett ulik pris for innanbygds- og utanbygdsbuande.

Til §6-2: Bortfeste og avhending: Norsk Almenningsforbund støttar den restriktive haldninga til bortfeste og avhending av grunn i statsallmenningane som fleirtalet i lovutvalet målber. Sal av grunn til hyttetomter o.a. vil over tid kunne fragmentere allmenningane og undergrave allmenningsretten.

Til §7-3: Forvalting etter bygdeallmenningslova: Ordninga med forvalting av skog og virkesrett i statsallmenning etter bygdeallmenningslova har over lang tid synt seg å vere ei god ordning. Norsk Almenningsforbund støttar framlegget frå fleirtalet i lovutvalet der første ledd i paragraf §7-3 lyder:

Virkesrettshavarar kan med 2/3 fleirtal søke fellesorganisasjonen om at statsallmenningen skal bli forvalta etter bygdeallmenningslova kapittel 2 til 5 når det gjeld skogforvaltning og utøving av virkesrett. Fellesorganisasjonen for fjellstyra gjer framlegg for kommunestyret, som avgjer søknaden.

Det er likevel ein mangel ved lovframlegget at det ikkje går fram at allmenningsfondet skal følgje med over til allmenningsstyret, når ein allmenning får godkjent at skog og virkesrett skal bli forvalta etter bygdeallmenningslova. Ei tydeleg stadfesting av dette bør inn som eit nytt ledd i § 7-4 i lovframlegget.

Til §12-2: Avgjerder etter lova som kan førast inn for jordskifteretten som rettsutgreiing:
Dagens mekanismar for tvisteløysing i statsallmenningane kompliserte, og Norsk

Almenningsforbund støttar fleirtalsframlegget i lovutvalet om jordskifteretten ved rettsutgreiing kan avgjere spørsmål under bokstavane a-f.

Tema som ikkje er utgreidde av lovutvalet

Norsk Almenningsforbund merkar seg to tema som ikkje er utgreidde av lovutvalet. Det første temaet gjeld spørsmålet om samanslåing av allmenningar. Bygdeallmenningslova har reglar om dette, der det i § 1-5 (sammenslåing) heiter:

Eierne av jordbrukseiendommer med tilliggende bruksrett kan ved avstemning beslutte å slå flere bygdeallmenninger sammen. For sammenslåing kreves to tredjedels flertall av de avgitte stemmer i hver av de allmenningene det gjelder. Bestemmelsene i §§ 4-1 og 4-2 gjelder tilsvarende.

Før avstemningen må det foreligge en avtale mellom allmenningene om de viktigste spørsmål i forbindelse med sammenslåingen, og et av departementet godkjent utkast til bruksregler for den sammenslåtte allmenningen. Avtalen og utkastet til bruksregler må være gjort kjent for de bruksberettigede senest fire uker før avstemningen holdes.

Der det geografisk og på andre måtar ligg til rette for det, kan bruksrettshavarane i to eller fleire allmenningar sjå seg tente med å slå allmenningane saman. I slike tilfelle må det vere ein føresetnad at initiativet til samanslåing og styring med prosessen fram mot samanslåing ligg hos bruksrettshavarane.

Det andre temaet lovutvalet ikkje tek opp er forretningsdrift i statsallmenningane, eventuelt gjennom eigne selskap heilt eller delvis eigd av fjellstyret/allmenningsstyret. Industri og annan forretningsdrift har lang tradisjon i bygdeallmenningane, og er ein viktig grunn til at desse allmenningane til forskjell frå statsallmenningane i mange lokalsamfunn er sentrale økonomiske aktørar. I følgje mandatet til lovutvalet, er det eit sentralt poeng å få til meir lokal næringsutvikling i statsallmenningsbygdene. Framlegget til ny fjellov burde følgt opp

dette med føresegner for fjellstyret som økonomisk aktør, og om moglege selskapsdanningar der fjellstyret heilt eller delvis står som eigar.

Norsk Almenningsforbund oppmodar Landbruks- matdepartementet om å få greidd ut desse to temaa nærare.

For Norsk Almenningsforbund 28. februar 2019,

Trygve Brandrud
- styreleder-
(sign.)

Sæbjørn Forberg
- forbundssekretær-
(sign.)